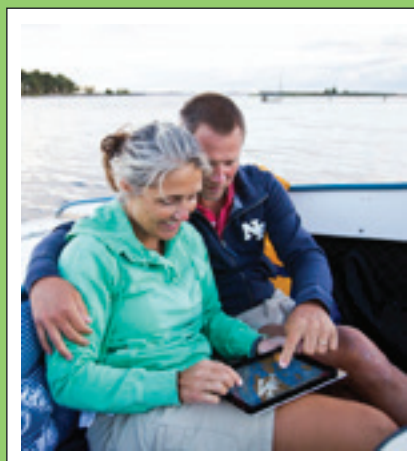
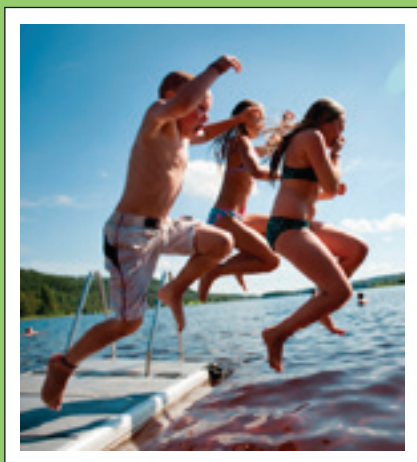

NYA PERSPEKTIV

Dokumentation från seminarium 10, 2015

DEN SÅRBARA FAMILJEN
PSYKISK HÄLSA
RISKBRUK OCH RISKBETEENDE
ÄLDRES HÄLSA

FÖR VÄRMLÄNNINGARNAS BÄSTA

GEMENSAMMA MÅL I KOMMUNERNA OCH LANDSTINGET

INNEHÅLL

FÖRORD

3

STINA HÖÖK, ORDFÖRANDE,
POLITISKA STYRGRUPPEN NYA PERSPEKTIV

FÖRELÄSNINGAR

"DIALOG FÖR VÅRA INVÅNARES BÄSTA"	4
"NI ÄR NYCKELPERSONER"	6
"EN GLOKALISERAD VÄRLD"	7-8
NY TEKNIK FÖR NYA UPPLEVELSER	8-9
MEDVETEN SATSNING PÅ SAMVERKAN	10
TANDHÅLSA GENOM HELA LIVET	12-13
"COOLA TJEJER BLIR GAMLA"	14
AUTISM UPPTÄCKS REDAN PÅ BVC	16-17
SOCIALEN OCH POLISEN SAMBOR	18-19
FRIGÖRA DE ÄLDRES BERÄTTANDE	20-21
PRIORITERA BLAND BESLUTEN	22-23

LYSSNA PÅ DELTAGARRÖSTER

MONICA PERSSON, SOCIALDIREKTÖR, KARLSTAD	5
INGRID MAGNUSSON, HÄLSO- OCH SJUKVÅRDSCHEF, LANDSTINGET I VÄRMLAND	11
BJARNE OLSSON, POLITIKER, REGION VÄRMLAND OCH KRISTINEHAMNS KOMMUN	25
OLA PERSSON, POLITIKER, REGION VÄRMLAND, SUNNE KOMMUN OCH LANDSTINGET I VÄRMLAND	27

RÖSTER I HALVLEK

15

EVA STJERNSTRÖM, CHEF DIVISION DIAGNOSTIK,
LANDSTINGET I VÄRMLAND
DAG ROGNE, KOMMUNALRÅD, SÄFFLE KOMMUN
SIW GIDLÖF, KOMMUNALRÅD, HAMMARÖ KOMMUN

FRAMTIDEN FÖR NYA PERSPEKTIV	24
MER KUNSKAP OM NYA PERSPEKTIV	26-27

FÖRORD

För tionde gången träffades ledande politiker och tjänstemän från kommunerna och landstinget vid 2015 års Nya perspektiv seminarium. Detta är dokumentation från seminarium tio.

Seminarium tio som hölls den 7-8 maj 2015 i det gemensamma värmländska utvecklingsarbetet Nya perspektiv var för många förtroendevalda från kommunerna det första! Syftet med Nya perspektiv är dock oförändrat sedan starten 2007 – ledande politiker och tjänstemän i kommunerna och landstinget ska lära känna varandra och varandras förutsättningar. Under seminariernas föreläsningar och diskussioner byggs gemensam kunskap upp om invånarnas hälsa, tillgång till grundläggande utbildning, behov av hälsofrämjande insatser, sjukvård och omsorg.

Sedan starten har arbetet mellan seminarierna skett i arbetsgrupper kopplat till de utmaningar som formulerades utifrån analys av hälsoläget i befolkningen. I arbetsgrupperna deltar tjänstemän från både kommun och landsting inom de fyra utmaningarna: Den sårbara familjen, Psykisk hälsa, Riskbruk och riskbeteende samt Äldres hälsa. Inom varje utmaning har gemensamma och övergripande ambitionerna formulerats i gemensamma inriktningar. Dessa är vägledande för konkreta resultatmål (resultat och effekter för befolkningen) som ska vara tidsbestämda och mätbara. De gemensamma inriktningarna är tänkta att kvarstå över en längre tidsperiod till skillnad från resultatmålen som förväntas växla över tid. Valet av resultatmål utgår från en bedömning av är de stora behoven hos befolkningen och som kräver samverkan mellan kommunerna och landstinget för att kunna åstadkomma en gynnsam utveckling för medborgarnas bästa. Arbetsgruppernas arbete redovisas årligen i det politiska inriktningsdokumentet. Nya perspektiv behöver efter varje seminarium bäras hem och målen arbetas in i respektive organisations ordinarie beslutsprocess.

Efter åtta år och tio genomförda seminarier behövs också fördjupad dialog kring Nya perspektivs struktur, arbetssätt och spridning på bredd och djup. De sociala skillnaderna i hälsa som finns mellan olika grupper i vårt län liksom den snabba och föränderliga samhällsutvecklingen ställer oss inför nya utmaningar. Den politiska styrgruppen hoppas under hösten 2015 få träffa samtliga kommunledningar (styrelse, berörda nämnder och berörda förvaltningschefer) och landstingsledningen för en dialog om nästa nivå för Nya perspektiv. Utvecklingsarbetet fortsätter!

Vi ses nästa år till seminarium elva av utvecklingsarbetet Nya perspektiv!

Karlstad maj 2015

Stina Höök

Ordförande politiska styrgruppen Nya Perspektiv

FRÅN HÖGER: ULRIC ANDERSSON, INGELA WRETILING,
ELISABETH KIHLLSTRÖM, STINA HÖÖK OCH STEN FRANSSON

”DIALOG FÖR VÅRA INVÅNARNAS BÄSTA”

– Nu är det tionde gången vi samlas för att få nya perspektiv, konstaterar Stina Höök, regionråd och sammankallande i styrgruppen för Nya perspektiv. Det är oerhört värdefullt att vi är så många som prioriterar de här två dagarna och väljer att vara med.

Sedan förra årets seminarium har det skett en hel del förändringar på olika ledande befattningar i landstinget och länets kommuner, både inom politiken och bland tjänstemännen. Alla är bordsplacerade med tanke på att få igång viktiga diskussioner som ger avtryck även på hemmaplan i var och ens verksamhetsområde.

– Ni som har varit med tidigare vet att vi brukar vara intressanta föreläsare som delar med sig av kunskap och erfarenheter, med samtal kring borden, fortsätter hon. Även utvecklingsarbetet Nya perspektiv behöver ses över. Därför vill jag att vi den här gången också tillsammans funderar på hur vi ska ta nästa steg, hur vi gör ett ännu tydligare avstamp för ökad samverkan här i Värmland.

Till sist skickar hon med deltagarna en uppmaning. – Ta nu chansen att lära dig nya saker, lär känna andra personer och låt någon annan lära känna dig. Här har vi chansen att mötas i en dialog för våra invånares bästa!

GODA EXEMPEL FRÅN TIO ÅR MED NYA PERSPEKTIV

Styrgruppen för Nya perspektiv inleder årets seminarium med att berätta om positiv utveckling i Värmland som kan ses som en direkt följd av utvecklingsarbetet Nya perspektiv.

Samordnad individuell plan, SIP

Både socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen säger att en så kallad samordnad individuell plan ska upprättas när en patient eller brukare behöver få hjälp och stöd från flera aktörer. Den som uppmärksammar behovet ska också initiera samarbete och fråga efter personens samtycke.

Målet är att personen och anhöriga ska känna större trygghet och ges möjlighet till större delaktighet. Även samordningen mellan aktörerna blir bättre med en tydligare helhetsbild. För den personal som är involverad blir roller och ansvar tydligare. SIP handlar inte bara om vilket stöd den enskilde behöver, utan tar också upp vilka styrkor personen har, vilka önskemål som finns utifrån individuella behov.

Just nu utbildas instruktörer för att utbilda om SIP i både kommunerna och landstinget. Till stor del handlar det om att använda IT-stöd, att få en gemensam plattform för meddelanden och rutiner. Utbildningen sprider kunskap om SIP som verktyg till verksamheter som ännu inte känner till detta arbetsätt.

Elevhälsodatabasen ELSA

Skolhälsovården vill bidra till att ge barn och unga en så bra start i livet som möjligt. Man vill stödja en hälsosam livsstil och upptäcka eventuell ohälsa tidigt. För att ständigt ha en uppdaterad bild av läget arbetar kommunerna i Värmland med ELSA, Elevhälsodatabasen. Det är en stor fördel att jobba på samma sätt över hela länet. Det ger möjligheter att göra jämförelser och uppföljningar på alla nivåer. Beslut som grundar sig på ett stort och bra underlag blir också bättre.

Sättet som frågorna ställs på i ELSA ger eleverna möjlighet att reflektera över sina egna val. Istället för att svara ja eller nej på en fråga, får de ta ställning till ett påstående och ange i hur hög grad detta stämmer. De olika påståendena blir också en signal till eleverna hur saker och ting borde vara. De har en lärande funktion och uttrycker också sunda värderingar. Undersökningen görs när eleverna går i förskoleklass, åk 4, åk 7 och åk 1 på gymnasiet. ELSA innehåller data från mer än 40 000 elever. Uppgifterna är anonyma.

Databasen ELSA har sitt ursprung i Värmland, men det är flera andra län som nu jobbar på samma sätt.

Reflektioner kring välfärdsteknologi

Vi är inne i en period av extrem utveckling när det gäller modern teknik. Vår samlade tekniska kunskap fördubblas för varje år som går. Det är en av drivkrafterna för att även använda ny teknik i vårt välfärdssystem. En annan drivkraft är att fler människor idag lever längre liv och kan leva gott med rätt typ av stöd.

Många invånare vill också själva vara mer delaktiga i sin vård vilket påskyndar införandet av olika verktyg för tjänster inom eHälsa och andra e-tjänster via kommunernas och landstingets webbplatser. Detta är ett arbete som pågår hela tiden i hela Värmland.

Kvalitetsregister

Användningen av kvalitetsregister inom demenssjukvården har ökat med 140 procent i Värmland. Det gäller till exempel SveDem, Svenska Demensregistret, som används vid vårdcentralerna, och BPSD, beteendemässiga och psykiska symtom vid demens, som främst används inom kommunerna. Båda registren är bra verktyg som underlättar arbetet för all personal som jobbar nära brukare och patienter i vardagen. Det är mycket viktigt att det finns en bra samordning mellan landstinget och kommunerna för att ge invånare med demenssjukdom så hög livskvalitet som möjligt.

” Lyssna på deltagarröster:

**MONICA PERSSON, SOCIALDIREKTÖR,
KARLSTADS KOMMUN**

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig hem från Nya perspektiv.

– Nytt för mig var en väldigt enkel sak – det är ju ingen idé att utsätta en person med demenssjukdom för frågan ”Hej, känner du igen mig?” när det är just förmågan att minnas som är nedsatt.

– Kultur är viktigt för alla och att få delta och skapa hela livet. Jag vet att många som befinner sig på våra boenden, oavsett varför, har långtråkigt. Kulturen kan vara ett sätt att få mer innehåll i vardagen och att få använda befintliga färdigheter och skaffa sig nya ända fram till behandlingstidens eller livets slut.

På vilket sätt kommer arbetet inom Nya perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?

– Rent strategiskt så behöver jag lyfta in de olika perspektiven tydligare i vår egen styrning på förvaltningsnivå, och då tänker jag prata ihop mig med kommunens två skolchefer.

– Jag vill ta tag i arbetet för bättre munhälsa för gruppen med psykisk funktionsnedsättning. Min upplevelse är att de hamnar lite i skuggan av de äldre, men det är en grupp som kan ha väldigt stora problem med sina tänder.

– Det känns som om det är det tvärprofessionella samarbetet som är framtiden. Det kanske är dags att vinka adjö på riktigt till våra ”stuprör”?

”NI ÄR NYCKELPERSONER”

*Anne Bylund är moderator under Nya perspektivs två seminariedagar.
– Här fattas inga beslut, men ni tar med er ny kunskap, insikter från samtal kring borden och gemensamma inriktningar hem, konstaterar hon.*

– Jag har haft förmånen att följa ert arbete med Nya perspektiv under många år. Ni ska veta att det är en oerhörd styrka att ni som är med här, också är de nyckelpersoner som kan påverka förutsättningarna och göra skillnad för Värmlands invånare.

Hon har jobbat med liknande processer även på andra håll i landet. Nya perspektiv är dock unikt.

– Syftet är att styra med utgångspunkt i befolkningens behov. Så länge vi alla är överens om det mest grundläggande har vi kommit en bra bit på vägen, säger hon och visar på några exempel på de övergripande målsättningar som är vägledande.

- Fler barn ska klara skolan!
- Rökningen ska minska!
- Den psykiska hälsan ska öka!
- Fallskador ska minska!

Deltagarna är förtroendevalda politiker och tjänstemän från Värmlands 16 kommuner, Landstinget i Värmland och Region Värmland. Många är nya sedan tidigare år och Anne Bylund tycker därför att det är bra att påminna om var och ens uppdrag och roll.

– Ni som finns här i rummet har olika roller i en demokratiskt styrd organisation. Det handlar om att få fler perspektiv på styrningen, så att det inte bara blir mer av samma.

– Ni som är förtroendevalda är experter på befolkningen. Ni lutar er huvudsakligen inte mot vetenskap utan en mix av fakta, värderingar och fingertoppskänsla för vad som är möjligt. Ni som är tjänstemän är däremot experter inom era sakområden. Ni har rationalitet och effektivitet som era främsta ledstjärnor. Ni behöver vara lyhörda och ha förståelse för varandra, respektera varandras roller och ansvar.

– Var fjärde år väljer befolkningen förtroendevalda

som i sina partier formerar sig i fullmäktige, styrelse och nämnder som i sin tur anger inriktning och målsättningar för vad som ska uppnås. Tjänstemännen får sedan i uppdrag att realisera det som beslutats, till exempel att tillhandahålla ett utbud av tjänster med en viss kvalitet.

– Det är på grundval av hur tjänsterna upplevs, som befolkningen utvärderar de förtroendevalda. Då kan det kännas frustrerande om det inte blev som tänkt. Vi kliver säkert över varandras rollgränser då och då, men så länge vi håller dialogen vid liv så är vi också medvetna om att vi har ett demokratiskt system vi ska värna om.

Hon konstaterar att ingenting är gratis. Samverkan måste hela tiden erövrats på nytt när nya personer kommer med och bidrar med andra kunskaper och erfarenheter.

– Det är en pågående process som aldrig stannar och som inte främst handlar om informationsöverföring, utan om att bygga relationer och skapa tillit.

EN GLOKALISERAD VÄRLD

Globalisering, migration och urbanisering är viktiga drivkrafter som tillsammans just nu omdanar det samhälle vi lever i.

Det lokala flätas allt mer samman med det globala.

Hans Abrahamsson, docent i freds- och utvecklingsforskning vid Göteborgs universitet, talar därför om en utveckling präglad av globalisering.

Globalisering ökar människors internationella kontakter och deras rörlighet. Nya migrationsmönster växer fram. Många människor har genom Facebook och Skype dagligen kontakt med sina nära och kära världen över. Allt fler befinner sig i transit, beredda att bryta upp och dra vidare om bättre livschanser dyker upp någon annanstans.

– De flesta slår sig ner i städer, urbaniseringen går snabbt. Inom 30 år förväntas dubbelt så många att bo i städer jämfört med idag, 6,5 miljarder människor, 70 procent av världens befolkning.

De nationella produktionssystemen håller på att gradvis lösas upp. Istället är det storstadsregioner som spelar avgörande roller i den globala ekonomin.

– De som blir tillräckligt framgångsrika förvandlas till noder i en gränsöverskridande och global nätverksproduktion.

Alla områden globaliseras dock inte lika fort. Kraven för att tillhöra de globala produktionsnätverken blir allt högre. För att locka till sig investeringar behövs en effektiv infrastruktur, attraktiva bostadsområden och kreativa forsknings- och utbildningsmiljöer.

Till följd av den ojämna utvecklingen börjar på många håll det sociala kontrakt, som utgjort det sociala kittet och medgett en socialt stabil utveckling, att luckras upp. När statens moderna institutioner drar sig tillbaka, när vårdcentraler läggs ner och när banker och uttagsautomater försvinner, ser sig många människor tvingade till att söka sin ekonomiska och sociala trygghet i mindre gemenskapsgrupper eller gängbildningar. Det civila samhället och den sociala sammanhållningen hotas. Människor blir i ökad utsträckning alltmer beroende av informella försörjnings- och trygghetssystem.

– Speciellt utsatta blir ungdomar. I vissa bostadsom-

HANS ABRAHAMSSON

FORTS FRÅN SID 7.

...”EN GLOKALISERAD VÄRLD”

råden runt om i Sverige är det så många som 40–50 procent av ungdomarna som vare sig arbetar, studerar eller får praktik. Här ökar frustrationen över samhällets orättvisor.

Social exkludering och vidgade inkomst- och hälsoklyftor beror inte främst på individuella orsaker och de livsval som var och en gör.

– Forskningen visar på hur olika sociala faktorer spelar en allt större roll. Oavsett livsstil påverkas hälsan av faktorer som uppväxtmiljö, föräldrarnas utbildningsnivå, bostadsort och i vilken utsträckning man känner sammanhang, har inflytande över och kan påverka sin situation.

Detta är samma orsaker som bidrar till social oro och som i förlängningen kan skapa väpnade konflikter.

– Många städer befinner sig alltså i ett spänningsfält mellan att å ena sidan bli till en motor för en hållbar utveckling, och att å andra sidan förvandlas till ett slagfält för sociala konflikter. Den goda nyheten är att rörelseriktningen är möjlig att påverka.

Forskning visar att sociala investeringar i längden är ekonomiskt lönsamma. Kostnaden för tidiga insatser blir betydligt lägre än kostnader för att åtgärda problemen när de väl blommat ut.

– En aktiv social investeringspolitik kräver inte bara finansiella medel för att kunna genomföras. Den sociala tillit som den positiva säkerheten kräver, kan bara byggas upp med hjälp av människors delaktighet.

I den tid vi nu lever med ständigt ökad tillgång till information blir människor också angelägna om att vara med och påverka.

– Det medskapande som måste till, medför också nya utmaningar. Det gäller att hitta former och metoder som främst gör det möjligt för resurssvaga grupper att komma till tals och få föra fram sina perspektiv.

VILL DU VETA MER?

Hans Abrahamsson

Docent i freds- och utvecklingsforskning

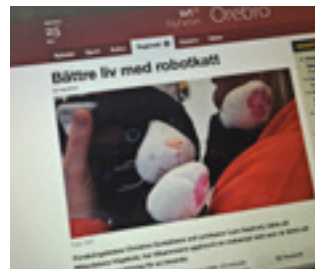
Institutionen för globala studier, Göteborgs universitet

hans.abrahamsson@globalstudies.gu.se

NY TEKNIK

Låt ny teknik inspirera till nya upplevelser inom

ROBOTKATTEN GER TRYGGHET

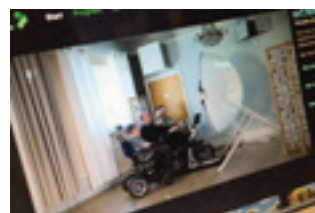
Många äldre har goda minnen av relationen till katter från sin barndom. Därför kan robotkatten vara ett fint komplement i demensvården. De är mycket verklighetstrogna – andas, jamar, spinner, är varm och känns precis

lagom tung när den ligger i knäet. Den ser snäll ut och har stora ögon.

Robotkatten har tagits fram tillsammans med en designer som annars jobbar med gosedjur ämnade till barn och vårdpersonal som har kunskap om behoven. Materialet är hygieniskt och sprider inte smittor. Visst är det bättre med ett levande husdjur, men robotkatten har sina fördelar – den ligger still, stannar kvar så länge man vill, vill inte gå ut och behöver inte gå på lådan. Dessutom finns den tillgänglig 24/7.

Den pilotstudie som har gjorts med robotkatten visar att den kan bidra till bättre livskvalitet och minskar icke önskvärda beteenden såsom till exempel aggression och utåtagerande.

TA EN VIRTUELL CYKELTUR!

Den här filmen är inspelad på ett äldreboende i Katrineholm. Här kan de boende sätta sig på en inomhuscykel och trampa iväg till sina saknade hemtrakter eller ta en stads-

rundtur i till exempel Florens. Lösningen är en uppspänd vit skärm framför cykeln där en dator projicerar gatubilder via Google Maps och inställningen street view. Personalen hjälper dem att välja var de vill cykla och sedan görs aktiviteten ofta i grupp. Den virtuella cykelturen ger upphov till nya samtalsämnen, motverkar ensamhet och ger en fin upplevelse.

VILL DU TITTA PÅ FILMerna?

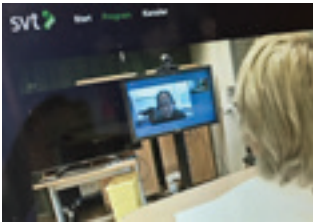
Klicka på filmrubrikerna som länkar till filmerna som visades i Sunne.

FÖR NYA UPPLEVELSER

vård, omsorg och utbildning. Anne Bylund visade några korta filmer med konkreta exempel.

DET VIRTUELLA VÅRDRUMMET I SLUSSFORS

Nu får vi följa med till Slussfors i Västerbottens inland. Det är 65 km till läkarmottagningen och sjukstugan i Storuman. Därför har landstinget

inrättat ett vådrum där kontakten med vårdpersonalen kan ske via video.

I filmen träffar vi en patient som på det här sättet träffar sin doktor och pratar om sin diabetes. Patienten tycker att det fungerar jättebra och att det känns lika tryggt att ha kontakt med doktorn på det här sättet. Det upplevs som en fördel att slippa åka iväg långt för läkarbesöket som då lätt blir en heldagsutflykt.

20 nya virtuella vådrum planeras i Norrland de kommande åren och ska även testas i Stockholms skärgård och på Gotland.

FLIPPED CLASSROOM FRIGÖR TID

Mikael Strömberg på Brogårdsgymnasiet i Kristinehamn tyckte att för mycket tid i klassrummet gick till genomgångar från tavlan och för lite till att handla eleverna. En vanlig genomgång tog ungefär 30 minuter och när eleverna skulle börja räkna var lektionen nästan slut. Eleverna fick göra uppgifterna hemma och där hade de inte alltid någon som kunde hjälpa till.

Så han bestämde sig för att vända upp och ner på hela det traditionella systemet. Nu spelar han in och filmar genomgångarna och ger dem i läxa, och använder istället lektionerna till att arbeta med uppgifter och vägleda sina elever. Han berättar om idén i en film som Pedagog Värmland har gjort.

Både Mikael Strömberg själv och flera av hans elever vittnar om hur mycket bättre de nu utnyttjar lektionstiden. En fördel med att gå igenom nya saker på film är att eleverna själva kan pausa, se genomgången igen och repetera tills de känner att de tagit till sig kunskapen. På lektionen har Mikael sedan mycket mer tid för var och en som behöver stöd och vill ställa frågor.

MICROSOFT HOLOLENS (EN REKLAMFILM)

Filmrösten fritt översatt: ”Se dig omkring, var du riktar blicken finns teknologi, vi drar nytta av den i många situationer varje dag. Teknologin hjälper oss att uträtta fantastiska saker. Men tänk om vi kunde ta oss bortom den digitala skärmen... tänk om vi kunde låta vår digitala värld blandas med vår riktiga värld. Det kan vi nu! Det är en värld med holograms. Nya sätt att visualisera det vi skapar och jobbar med, nya sätt att dela idéer med andra, nya sätt att undervisa, instruera och utforska. Du kan ta dig till platser du aldrig tidigare har besökt. När du förändrar ditt synsätt inför världen, kan du förändra den värld du ser.”

HÄR BOTAS SPINDELRÄDSLÄ!

Vi gör ett besök på Stockholms universitet som testar hur teknik kan användas i t ex träning mot fobier. Här har en person fått ta på sig ett par speciella glasögon som gör att hon ser spindlar kring sig. De är ju inte riktiga, utan projiceras med hjälp av en dator. Det blir ett sätt att närma sig det som man är riktigt rädd för på ett skoningsamt och ändå verklighetstroget sätt. Allteftersom behandlingen pågår kommer spindeln närmare, blir större, dyker upp mer plötsligt och så vidare.

SURFPLATTAN FUNKAR JU INTE!

Det här är en film som får de flesta av oss att le – och stundtals skratta högt! Den handlar om och visar det lilla barnet som redan hanterar en läsplatta intill fulländning. Det komiska blir mötet med en vanlig

papperstidning där varken klickande eller dragande med fingrarna ger något resultat. Slutsatsen vi kan dra är kanske att de barn som växer upp idag, och som ganska snart ska gå i skola och komma ut på arbetsmarknaden, har helt andra kunskaper om och krav på teknik och verktyg än vad vi har nu.

MEDVETEN SATSNING PÅ SAMVERKAN

Förskola, skola och socialtjänst har enligt lag skyldighet att samverka i frågor som rör barn och ungdomar som far illa eller riskerar att fara illa. Men i Nyköpings kommun var ingen av verksamheterna nöjd med hur samverkan fungerade i verkligheten. Det fick dem att till sist med bestämdhet sätta ned foten och samlas kring det självklara gemensamma målet – ingen unge ska hamna mellan stolarna.

JULIA ZETTERSTRAND OCH ANN MALMSTRÖM

VILL DU VETA MER?

Ann Malmström, divisionschef Social omsorg,
Nyköpings kommun, ann.malmstrom@nykoping.se
Julia Zetterstrand, tf divisionschef Barn, utbildning och
kultur, Nyköpings kommun, julia.zetterstrand@nykoping.se

- Vi har egentligen inget val, konstaterar Ann Malmström, divisionschef Social omsorg. Alla barn har rätt att få en bra start och lyckas både i skolan och senare i livet. De resurser vi satsar ska ge önskade effekter.

Det fanns en del meningsskillnader mellan yrkesgrupperna. Men genom att syna orsakerna bakom misstron blev det tydligt att fördomarna främst berodde på okunskap om varandras skyldigheter, arbetssätt, roller och kompetens.

- Vi bestämde oss helt enkelt för att få samverka att fungera, fortsätter hon. Inte med några omständliga målformuleringar, utan genom att ge oss själva ett konkret uppdrag.

- Nå resultat som stärker individen och förbättrar möjligheterna till utbildning och arbete nu och senare i livet.

- Ingen unge ska hamna mellan stolarna.

En arbetsgrupp med medarbetare från förskola, skola och socialtjänst bildades. Både ansvar och mandat formulerades skriftligt, för att undvika risken att få ett avbräck i arbetet om någon av personerna i gruppen måste ersättas med en ny.

- En av de första uppgifterna för gruppen var att ta fram ett samverkansavtal, säger Ann Malmström. Vi jobbade också medvetet för att skapa och bygga en relation med polisen.

Andra uppgifter handlade om att ta fram förslag till hur uppföljning och utvärdering av olika insatser ska göras, och att utreda hur en fortsatt samverkan skulle utformas för att vara effektiv i riktning mot målen.

- Vi kom snart fram till två ledord – respekt och tillit,

berättar Julia Zetterstrand, tf divisionschef Barn, utbildning och kultur. Denna dialog håller vi ständigt levande för att inte halka in i gamla mönster.

Alla dessa delar lyfter de som framgångsfaktorer.

– Samverkan med barnet i fokus förutsätter gemensamma mål och samsyn, att vi har kunskap om både det egna och andras uppdrag, och att samverkan sker i strukturerade former och med bestämda rutiner, fortsätter Julia Zetterstrand. Det är aldrig någon annan som har ansvaret. Det är alltid gemensamt.

Nu har det gått tre år. Det finns ett undertecknat samverkansavtal och det finns en handlingsplan.

– Handlingsplanen är ett levande dokument som ständigt revideras, säger Ann Malmström. Den samlar allt vi har gjort och fungerar som ett uppslagsverk med riktlinjer och rutiner som vi ska förhålla oss till. Här finns också en rad goda exempel från svåra ärenden dokumenterade.

– Tidigare levde varje ärende ett liv hos oss inom förskola-skola, och ett annat liv inom socialtjänsten, fortsätter Julia Zetterstrand. Det gällde till exempel för familjehemsplacerade barn. Genom fungerande samverkan är chansen större att barn och föräldrar får det stöd som behövs för att barnet ska kunna bo hemma.

Ett arbetssätt med ett så kallat ärendekollegium lovordas från båda parter.

– Två timmar per vecka finns socialtjänsten till hands för oss inom förskola-skola, konstaterar Julia Zetterstrand. Det är en fast tid då vi kan komma för att diskutera oro eller ta upp ett elevärende. Mötet sker efter en given samtalsmodell där jag som kommer med oron först intervjuas. Sedan blir det diskussion mellan dem som har hört mig berätta och till sist släpps ordet fritt.

Det här händer just nu:

- Samarbete har påbörjats med Nyköpings ungdomsmottagning
- Gemensamma ansökningar för sociala investeringar
- Gemensamma ledningslag och planeringsdagar
- Kontinuerliga uppföljningar
- Socialtjänsten samarbetar nära skolverksamheten genom att delta i bland annat ledningsgrupper och studiedagar
- Resurserna kommer inte att bli större, konstaterar Ann Malmström avslutningsvis. Därför måste vi fortsätta att utveckla våra arbetssätt och jobba smartare. Barn och ungdomar är det viktigaste vi har.

” Lyssna på deltagarröster:

INGRID MAGNUSSON, HÄLSO- OCH SJUKVÅRDSCHEF, LANDSTINGET I VÄRMLAND

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig hem från årets Nya perspektiv.

– Det är andra gången jag är med och det blir allt tydligare för mig hur beroende vi är av att samarbeta över gränserna. Oavsett innehållet i föreläsningarna berör det både kommunerna och landstinget.

– Nätverkandet och dialogerna under konferensen blir en viktig del för att skapa kunskap om förståelse för varandra. Jag tror det är grunden för att vi ska kunna ta oss vidare tillsammans.

På vilket sätt kommer utvecklingsarbetet inom Nya perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?

– Alla nya insikter och kunskaper spelar roll för mig i arbetet på hemmaplan. Rent konkret gav till exempel föreläsningarna om demens och autism både funderingar på nya arbetssätt och tankar om områden för samarbete för att utveckla verksamheten för värm-länningarnas bästa.

TANDHÄLSA GENOM HELA LIVE

Tandhälsan i Värmland är generellt god. Det konstaterar Christina Carlsson, tandläkare och chef för landstingets hälsoodontologiska utvecklingsenhet. Men vi behöver jobba mer med tandhälsan för våra äldre som ofta mister de goda rutiner för egenvård de skaffat sig tidigare i livet.

Christina Carlson börjar med att ta oss drygt hundra år tillbaka i tiden. Då levde vi, som hon uttrycker det, i ett kariesträsk. Skollärarna var förtvivlade, det var vanligt att barnen inte kunde komma till skolan eftersom de led så illa av tandvärk.

– 1938 kom ett beslut om offentlig tandvård med landstingen som huvudman. Här i Värmland var vi snabba att komma igång. Samma år öppnades två kliniker – en i Sysseleback och en i Charlottenberg.

Tandvården är avgiftsfri för barn och ungdomar till och med 19 år i Värmland.

– Tandhälsan är generellt god här och det är ett resultat av flera samverkande framgångsfaktorer. Förutom fri tandvård för barn och unga kan vi tacka fluor tandkrämen som godkändes i Sverige 1962. Vi utbildade också tidigt profylaxtandsköterskor och satsade på ökad kunskap kring egenvård.

– Barnen fick lära sig att borsta tänderna på rätt sätt, kost och munhälsa kopplades ihop och med skoltandvårdskliniker nådde vi de allra flesta. Karies måste förebyggas!

Socialstyrelsens statistik från 2013 visar att drygt 70 procent av de värmländska tolvåringarna är kariesfria. De har inte en enda lagning i sina tänder.

– Det betyder dock inte att vi kan slå oss till ro. Det kommer hela tiden nya barn till oss som inte har fått samma tandvård från tidig ålder.

Statistiken visar också att 19-åringarna, när de lämnar den avgiftsfria tandvården, i genomsnitt har knappt två lagade tänder.

– De lämnar oss alltså med ett stort hälsokapital. Och eftersom vi vill att de fortsätter så, erbjuder Folktandvården alla 20-åringar ett frisktandvårdsavtal där de betalar en fast avgift varje år, alternativt en delbetalning

varje månad, och på så sätt kan fortsätta komma till tandvården precis som de är vana vid.

De vuxna i Värmland har också bättre tänder idag än förr. Enligt Jönköpingsundersökningarna, som också kan gälla invånarna i Värmland, var 16 procent av 40 till 70-åringarna tandlösa 1973. 30 år senare, 2003, var andelen bara en procent.

– Och troligen är siffran ännu lägre idag. Så våra äldre har många tänder i behåll. De besöker också tandvården för att få sjukdomsbehandlande åtgärder i stor utsträckning, ser vi i statistik för 80 till 89-åringar från hela landet. De utgör en patientgrupp som kommer att kräva allt mer vård framöver. Så länge de bor hemma och klarar sig på egen hand hörsammar de oftast också kallelsen från tandvården.

Tandhälsan sjunker dock drastiskt i takt med att de inte riktigt har kraft och ork kvar. De ringer återbud, avstår från tandvård och är borta några år tills de kommer till ett särskilt boende.

– Sjukdomarna kommer, de tar fler mediciner, får muntorrhet, sämre motorik, klarar inte att borsta ordentligt, får mer beläggningar. Från att ha haft fina tänder kan det gå ganska snabbt över i ett helt destruerat bett.

Det här är en utmaning som både kommunerna och Folktandvården behöver hantera i samverkan.

– Jag menar att det behövs utbildning och stöttning till personal på våra äldreboenden och inom hemtjänsten.

Sämre munhälsa hänger också ihop med psykisk ohälsa. Till exempel kan antidepressiva mediciner ofta orsaka muntorrhet. Och när självkänslan är låg är det extra jobbigt att bry sig om sina tänder.

2 §
*Målet för tandvården är
 en god tandhälsa
 och en tandvård på lika
 villkor för hela befolkningen.*

Utdrag ur Tandvårdslagen

TANDHÄLSA KOPPLAT TILL UTMANINGARNA INOM NYA PERSPEKTIV

DEN SÅRBARA FAMILJEN:

Folktandvården är ansvariga för alla barn som är bosatta i Värmlands län. En del barn kan vara svåra att nå och för dem som inte kommer till tandvården gör vi en orosanmälan till socialtjänsten.

PSYKISK HÄLSA:

Det finns ett visst samarbete med psykiatrin som dock kan bli bättre. Till exempel så ska fluor alltid skrivas ut tillsammans med antidepressiva mediciner.

RISKBRUK OCH RISKBETEENDE:

Här ser vi att många slarvar med kosten vilket påverkar munhälsan negativt. Det är ett utvecklingsområde för oss att nå denna grupp patienter på ett bättre sätt.

ÄLDRES HÄLSA:

En äldresatsning är på gång inom Folktandvården där vi har en dialog med kommunerna för att starta ett samarbete och få bättre kunskaper om situationen på våra äldreboenden. Vi har också tillgång till mobil utrustning som vi skulle kunna sätta upp på vissa boenden för att nå patienter som har svårt att komma till tandvården.

Vill du veta mer?

Christina Carlson, tandläkare och chef Hälsoodontologiska utvecklingsenheten, Landstinget i Värmland,
christina.carlson@liv.se

CHRISTINA CARLSON

”COOLA TJEJER BLIR GAMLA”

Demenssjuksköterskan Carina Stenmark jobbar i Torsby kommun. Under Nya perspektiv fyller hon föreläsningssalen med visdomsord, värme och omtanke som gör det lätt att förstå att varje människa har ett ljus som brinner livet ut.

Titeln på Carina Stenmarks föreläsning handlar om ett värdigt åldrande för den som har en demenssjukdom. Hon konstaterar att det är fullt naturligt att åldras. Det gör vi ju allihop. Hon själv åldras. Vi alla i salen blir äldre för varje dag som går.

– Ju äldre vi blir desto färre prylar behöver vi. Samtidigt ökar behovet av nära och kära relationer. Jag har besökt flera äldreboenden där man får njuta av tillvaron även om man har en demenssjukdom. Det är intressant att fråga sig var gränsen för vad som är normalt går.

– Är ni normala?

Blickarna höjs vid borden, snuddar vid varandra och utlöser leenden mellan åhörarna. Troligtvis är det ingen som känner sig helt normal.

Carina Stenmark hjälper oss vidare att se bakom fasaden av demenssjukdom. Hon visar en teckning där två äldre damer byggt en koja och dukat upp kafferepet under bordet.

– Om jag kommer så långt i mitt eget liv är det så här jag vill leva, säger hon. Så långt det är möjligt vill jag ta vara på livet. Men självklart behöver vi också professionell vård och omsorg, konstaterar hon. Det ena utesluter inte det andra.

Den som har en demenssjukdom hittar sina egna strategier och utvägar när omgivningen ter sig obegriplig.

– Det är viktigt att få komma till demensvården utan att skämmas. Det är glädjande att det idag är allt fler som söker för demens och att vi gör fler utredningar redan i

ett tidigt skede. Vi ska ta hand om varandra, följa upp den som är sjuk och ordna tillvaron så att den blir så enkel som möjligt. Vi som jobbar med demenssjukvård behöver främst gott om tid.

Hon avslutar med några konkreta tips inför möten med demenssjuka.

– Fråga aldrig ”minns du vem jag är?” eller ”vad har du ätit idag?”. Vi vet ju redan att de inte minns och behöver därför inte ens ställa dessa frågor.

– Var också noga med att vara konkret. När det inte längre är möjligt att tänka abstrakt blir det bara konstigt när någon säger till exempel ”nu ska vi sätta fjädrar i riset”, ”ska vi lägga oss en stund på maten”, ”ta med dig dörren”, ”kasta ett öga ut genom fönstret” eller ”ska vi hoppa i säng”.

– När inte omgivningen ställer så höga krav, blir det lättare att leva med demenssjukdom.

CARINA STENMARK

VILL DU VETA MER?

Carina Stenmark, demenssjuksköterska
Torsby kommun
carina.stenmark@torsby.se

DAG ROGNE
SIW GIDLÖF
EVA STJERNSTRÖM

RÖSTER I HALVLEK!

Som avslutning på den första seminariedagen kallar moderatorn Anne Bylund upp tre deltagare på scenen och ber dem dela med sig av några spontana tankar, insikter eller reflektioner.

Eva Stjernström, chef division diagnostik,

Landstinget i Värmland:

– Hans Abrahamsson från Göteborgs universitet var mycket intressant att lyssna på. Han gjorde det som händer kring oss mer begripligt. Jag tycker också att hans berättelse bekräftar att det krävs nära samverkan för att klara de utmaningar han beskriver. Jag håller med om att en åtgärd för att bidra till minskat utanförskap är att öka invånarnas delaktighet. Där känner jag ett djupt engagemang.

– Jag är imponerad av Folk tandvårdens framgångsrika förebyggande arbete. Där finns det säkert en hel del för oss inom övriga hälso- och sjukvården att ta till oss.

– Den inblick vi fick i hur vi kan bemöta personer med demenssjukdom berörde mig. Det var en varm och omtänksam berättelse. Personligen har jag mer tänkt på demens utifrån en egen rädsla att drabbas. Det känns lite bättre nu!

Dag Rogne, kommunalråd, Säffle kommun:

– Det här är första gången jag är med här i Sunne på Nya perspektiv. Och jag måste säga att det är en mycket bra upplevelse att få vara en del av det här utvecklingsarbetet. Jag känner att vi kommer lite längre i våra diskussioner än vi gör i vanliga fall, vilket är mycket positivt.

– Jag tycker att Nyköpings kommun visar upp ett bra exempel på hur man kan arbeta för att komma bort från våra traditionella stuprör. Det är arbetssätt vi behöver ta efter.

– Det var också intressant att få lära mer om tandvården i Värmland. Att börja jobba med mobila enheter och erbjuda tandvård närmare de äldre på särskilda boenden var till exempel en bra idé.

Siw Gidlöf, kommunalråd, Hammarö kommun:

– Det var positivt att höra när Hans Abrahamsson i slutet av sin föreläsning faktiskt fick med att han tror på politikens möjligheter att förändra. Det handlade om sociala investeringar och att de på sikt blir lönsamma. Det är billigare med tidiga insatser än att ta kostnaderna för större problem senare i en persons liv.

– Jag tycker att vi har kommit en bit i utvecklingen av samverkan mellan kommuner och landsting här i Värmland. Men det är ändå intressant att få höra om samverkan på annat håll, som till exempel mellan skola och socialtjänst i Nyköping.

– Carina Stenmark, demenssjuksköterskan i Torsby, vann mitt hjärta. Hon förklarade bland annat hur viktigt det är att välja rätt ord och uttryck i kontakten med dementa. Jag tänker att det är viktigt i alla sammanhang.

– Jag är en vän av teknik och ser stora möjligheter för framtiden. Det var roligt att få se de korta filmerna med exempel på hur ny teknik och kreativa lösningar kan bidra till både högre kvalitet i vården och högre livskvalitet. Cyber-cykling var riktigt kul! Den idén gillar jag verkligen. Vårt ansvar att omsätta inspirationen till handling.

CHANS TILL TIDIGA INSATSER NÄR

AUTISM UPPTÄCKS REDAN PÅ BVC

I Göteborg är numera autismscreening en del av barnhälsovårdens hälsoprogram i samband med barnens 2,5-års besök på BVC.

Det betyder att fler barn med symptom upptäcks och kan få individuellt planerade insatser betydligt tidigare.

GUDRUN NYGREN

De senaste tio åren har kunskapen om tidiga avvikelser i utvecklingen och tidiga tecken på autism ökat. I Göteborg har ett mycket medvetet arbete genomförts på BVC, initierat av barnläkaren och barnpsykiatrikern Gudrun Nygren. Det har varit utbildning av BVC-sjuksköterskor och införande av metoder för autismscreening.

Detta har lett till en stor förändring. Allt fler barn med autism kan efter utredning tidigt få möjlighet till insatser. 2005 fick två av två-åringarna i Göteborg diagnosen autism och 2010 var det 40 barn.

Symptom på autism finns redan under de första levnadsåren.

– Det handlar framför allt om en bristande förmåga till kontakt och egen drivkraft för socialt samspel med andra. Det är dock viktigt att komma ihåg att autism inte alls handlar om något felaktigt i föräldrarnas relation med barnet.

Många föräldrar till barn som diagnostiserats med autism säger att de tidigt visste att deras barn var annorlunda, men att ingen i vården tagit deras oro på allvar. Gudrun Nygren och hennes forskarkollegor tog fasta på att barnhälsovården träffar alla barn under de första åren.

– Ändå missas tidiga symptom. Det var ett tecken på att kunskapen behövde utvecklas och att vi behövde ta

---

VILL DU VETA MER?

Gudrun Nygren, Med.dr

Gillbergcentrum vid Göteborgs universitet,
överläkare, barnläkare och barnpsykiatriker

gudrun.nygren@gnc.gu.se Besök gärna www.gnc.gu.se

fram metoder för att upptäcka barnens svårigheter.

Sedan 2010 är autismscreening rutin vid 2,5-årskon-trollen på barnvårdscentralerna i Göteborg. Gudrun Nygren visar en film som berättar hur screening går till. Föräldrar får inför besöket svara på en blankett med frågor och den andra delen i autismscreeningen görs i form av en observation av barnet vid BVC-besöket.

Redan när barnet är i väntrummet studerar barnsjuk-sköterskan lek, prat och kontakt. Under besöket söker därefter personalen svar på fem viktiga frågor:

- Reagerar barnet på sitt namn?
- Söker barnet ögonkontakt med dig?
- Kan barnet följa med blicken när du pekar på något längre bort i rummet?
- Använder barnet sitt eget pekfinger för att peka på något?
- Kan barnet medverka i en låtsaslek?

Om svaret är nej på två eller fler av frågorna, eller om flera svårigheter framkommer i föräldrafrågorna är det aktuellt att gå vidare med en utredning.

– Under 2010 screenades i forskningsstudie 5 000 barn i Göteborg. Metoderna för screening visade god till-förlitlighet. Detta arbetssätt är numera rutin på alla BVC i Göteborg. Personalen uttrycker det som att de ”har fått nya glasögon”.

Alla barn som kom vidare till utredning hade faktiska svårigheter.

– Upptäckt är dock inte samma sak som en diagnos. Flera yrkesgrupper behöver samverka i en effektiv vård-kedja för att utredningen ska bli så korrekt och bra som möjligt. Det behövs team som ansvarar för utredning och för de insatser som behövs.

Nytt projekt från hösten 2013 i mångkulturell stadsdel i Göteborg

Erfarenheterna har visat att det varit svårt att i ordinarie sjukvårdsorganisation nå många familjer i de mångkul-turella stadsdelarna. De många besöken i vården och olika kontakter gör att det lätt uppstår avbrott. Viktiga utredningar och insatser kan inte genomföras.

En ny modell benämnd HjällboSamverkan Små barn prövas nu lokalt i stadsdelen Hjällbo. I projektet sam-verkar olika specialistverksamheter för att möjliggöra

ett team lokalt i stadsdelen. Familjecentralen i Hjällbo är centrum i detta projekt som startats med bidrag från Allmänna Arvsfonden.

En film från projektet visar många medverkande, bland annat föräldrar, förskolechefer och pedagoger samt ansvariga från teamet. De belyser fördelarna med den lokala modellen. Samma team ansvarar för utredning och insatser, och finns nära familjen.

Samverkan med förskolan är också en framgångs-faktor. Den lokala modellen ger kontinuitet och ökar möjligheten för individuellt anpassade insatser och föräldramedverkan. De föräldrar som medverkar i in-formationensfilmerna vittnar också om stödet som finns i föräldragruppen. Det är viktigt att få utbyta erfarenheter och inte lämnas ensam. Många känner igen sig i varan-dras berättelser.

– Det är en stor vinst för hela familjen – och för hela samhället – när vi tidigt kan hjälpa barnen och deras familjer, avslutar Gudrun Nygren.

AUTISM

Autism innebär begränsad förmåga i socialt samspel och kommunikation med andra samt begränsningar i intressen och beteenden.

Ofta finns avvikelser i förmågan att uppfatta sinnesintryck som hörsel, syn, lukt och känsel. Graden av svårigheter är individuell och finns hos personer med olika begåvningsnivåer.

Autism innebär ett annorlunda sätt att tänka, svårigheter att se helhet och förstå samman-hang. Det är vanligt att man har andra svårig-heter samtidigt. Ungefär en procent av befolk-ningen har autism.

Bakgrunden är biologiskt komplex där framför allt olika genetiska faktorer, men även andra tidiga miljöfaktorer (från fostertid och nyfödd-hetsperiod) samverkar.

SOCIALEN OCH POLISEN SAMBOR

I Södertälje jobbar socialtjänsten och polisen så tätt samman för att minska brottligheten att de till och med delar lokaler. Här handlar det dock inte om att stävja rivaliteten mellan olika gäng som på många andra håll. Södertälje präglas av en maffiastruktur som också har inslag som kännetecknar hederskulturer.

Karin Manole är anställd av socialtjänsten i Södertälje kommun. Hon jobbar idag som lots inom den sociala insatsgruppen för barn och ungdomar och har sin fasta arbetsplats i polishuset.

– Stödcentrum för unga brottsutsatta flyttade in här 2007 och vi som jobbar med gärningspersoner anslöt sedan 2010, berättar hon.

När beslutet om samlokalisering togs var det kontroversiellt.

– Hos oss i socialtjänsten fanns många fördomar om polier, konstaterar hon med en nick mot sin kollega Bengt Jansson, polis i Södertälje med fokus på barn och ungdomar upp till 18 år.

– Och vi inom polisen hade starka uppfattningar om socialarbetarna, säger han. Idag fungerar samarbetet jättebra. Vi har lyckats se förbi olikheterna och hitta gemensamma mål.

De börjar med att ta oss med till Södertälje 2005, ett år då kommunen flitigt figurerade i media – bland annat efter tre avrättningar och ett antal kidnappningar. Många brott kunde kopplas till en viss grupp personer.

– Vårt uppdrag från kommunledningen var att göra något åt brottsligheten som syns, säger Karin Manole. Vi började med att flytta in hos polisen, och här skulle vi alltså också träffa våra kriminella klienter.

Samverkan mellan socialtjänst och polisen hittade sina former. I början samlades man för ett möte en gång

BENGT JANSSON OCH KARIN MANOLE

i månaden då även representanter från skolorna var med. Idag ses man en gång i veckan och kretsen har utökats med personal från fritids, kommunens säkerhetstjänst och fältarbetare.

Bengt Jansson visar en pyramid som beskriver den organiserade brottslighetens aktörer. Den breda basen består av ungdomar i riskzonen. De är på god väg in i kriminalitet och rekryteras till allt grövre verksamheter. Över dem finns utförarna.

– Det är de som skjuter, misshandlar, utövar utpressning och gör inbrott, säljer narkotika. Oftast är det killar. Och över dessa personer i hierarkin hittar vi experterna, mer ljusskygga herrar, de som delar ut uppdragen. De tjänar mycket pengar.

– I toppen av pyramiden finns imperiebyggarna. Dessa är ännu svårare att få grepp om.

Pyramiden är en beskrivning av en typisk maffiastruktur.

– Det är så kriminologerna definierar kriminaliteten i Södertälje, konstaterar Bengt Jansson.

Den som vill vika av sin brottsliga bana får också känna av vad det innebär att tillhöra en hederskultur.

– Det är en gemenskap som man måste lämna helt, personer som är ens familj, dem man har växt upp med, säger Karin Manole.

När de träffar en person som uttrycker att den vill förändra sitt liv skapas ett nätverk kring personen för att kunna ge det professionella stöd som behövs.

– Två lotsar från socialtjänsten, föräldrar, en polis, någon från skolan eller arbetsförmedlingen träffar personen. Som lots är mitt främsta uppdrag att se till att vi jobbar tillsammans. En del handlar också om att hjälpa till att öva sociala färdigheter. Ett exempel var när jag skulle hjälpa en kille på Arbetsförmedlingen. Han frågade

vilket som var hans förnamn och vilket som var hans efternamn.

Polisens uppdrag är bland annat att göra riskbedömningar, informera socialens lotsar samt prioritera utredningar där ungdomar som hör till sociala insatsgruppen (SIG-ungdomar) finns med.

– Det är också oerhört viktigt att visa ungdomarna att det finns en människa bakom polisuniformen, säger Karin Manole. Vi försöker alltid knyta en polis till nätverket som personen redan har någon liten personlig relation till.

Har samverkan minskat buset?

– Ja, vi ser färre brott idag, en minskning med 55-60 procent, säger Bengt Jansson. Fler ber om hjälp själva. De har fått en bättre livssituation. Åklagaren har faktiskt kunna minska sin personal. Men det pågår också en strukturförändring i de kriminella kretsarna som gör det svårt att veta exakt vad som är orsakerna till minskningen.

Framgångsfaktorerna som socialtjänsten och polisen gemensamt lyfter fram handlar om just samlokalisering, samordnat och synkroniserat stöd, snabba reaktioner vid brott och individanpassat stöd.

– Våra utmaningar har helt enkelt tvingat fram kreativa lösningar!

VILL DU VETA MER?

Karin Manole, lots sociala insatsgruppen,
Södertälje kommun,

karin.manole@sodertalje.se

Bengt Jansson, samordnare Södertäljepolisen,
bengt-erik.jansson@polisen.se

HÄR LÅTER MAN SKAPANDET

FRIGÖRA DE ÄLDRES BERÄTTANDE

På Temabos vård- och omsorgsboende Berga i Solna fylls vardagen av skapande aktiviteter – både enskilt och tillsammans.

Här är kultur i vården inte ett tillfälligt projekt.

Det är en verksamhetsidé som bygger på långsiktighet och involverar både personal och boende.

Lina Fridblom är en av 15 så kallade temacoacher inom Temabo. De är alla högskoleutbildade inom kulturfältet med måleri, musik, teater och dans som specialiteter.

De jobbar på individnivå med enskilda boende såväl som med gruppaktiviteter och verksamhetsutveckling.

– Vår uppgift är att främja en ökad känsla av sammanhang och mening. Vi deltar i vardagen och team-möten kring de äldre. Det betyder att vi är med och skapar långa relationer med de boende.

– De som flyttar in på ett boende är ofta medvetna om att det är deras sista hem i livet. Det är lätt hänt att bli en passiv mottagare av vård, omsorg och hjälp. Vi vill ge dem en chans att bli producenter och medskapare i sitt eget liv igen.

Berga inriktar sig mot konst, men det betyder inte att det är ett äldreboende enbart för professionella konstnär-

er. De allra flesta har inte ägnat speciellt mycket tid åt att måla eller skapa tidigare.

– Men måleri och skapande av olika slag är ett mycket bra sätt att tillfredsställa behovet av att få berätta om sitt liv, konstaterar Lina Fridblom.

Man jobbar utifrån konstteorin relationell estetik, grundad av Nicolas Bourriaud. Den utgår från idén att människan är en social varelse som finns till i mötet med andra. Hela processen utgör konstverket. Det är känslan, det mellanmänniska, som räknas. Närvaron i skapandet är viktigare än det objekt som utgör slutresultatet.

Den verksamhet som traditionellt kallas arbetsterapi har på Berga fått ett nytt namn och heter idag ateljén. Hit kan man komma för att skapa själv eller tillsammans under handledning av en konstnär.

- Vi hade till exempel en dam med demenssjukdom som kom till ateljén varje dag och målade sitt barndomshem. Årstiderna varierade, men det var samma hus på alla målningar. Det var hennes fasta trygga plats på jorden. När allt annat kring henne gungade fanns denna plats kvar.

Den som besöker boendet kommer rakt in i Bergagalleriet, ett professionellt galleri där konstnärer får ansöka om att få ställa ut sina verk. Men galleriet utgör också en arena för att skapa tillsammans. Sedan mars 2010 har cirka 30 utställningar genomförts.

- Var femte vecka har vi vernissage med vin och allt som hör till, berättar Lina Fridblom. Galleriet är ett ständigt samtalsämne och vi får ofta höra från anhöriga hur mycket det betyder att besöka detta tillsammans. Här kommer det friska fram, konst väcker många tankar och känslor.

Lina Fridblom både visar filmer och berättar om flera olika projekt som de boende och personalen på Berga har genomfört under åren. Under några månader fick till exempel en fotograf sätta upp en fotostudio i lokalerna.

- Den äldre generationen har en annan relation till fotografi jämfört med vad vi har idag. Att gå till fotografen var förr något mycket speciellt. Alla på boendet som ville fick komma till fotografen och vi uppmuntrade dem att ta med en sak eller annat som betyder mycket för dem. Det blev totalt 50 porträtt som också blev en utställning i galleriet.

Skapandet utgår från de boendes liv och behov. En teaterföreställning där deltagarna själva hade skapat marionettdockor, rekvisita, karaktärer och historien, blev bland annat ett sätt att stärka en grupp äldre som var tveksamma till att eventuellt lämna sina hem och flytta in på ett boende. Och i ett dansprojekt, Berga danskompani, förenades både boende och personal i en koreografi där rörelserna hämtades från tidigare minnen.

- En dokumentärfilmare följde oss under en tid. Det är otroligt att se vilken rörelseglädje som kommer fram om man får ta av sig strumporna, börja vicka på tårna och röra sig utan något speciellt syfte.

- Det är inte arbetsterapi i vanlig bemärkelse - det handlar om kontakt, kreativitet och glädje!

Lina Fridblom avslutar med en uppmaning till deltagarna på Nya perspektiv:

- Anställ en kulturarbetare som får jobba långsiktigt! Det kan hända så otroligt mycket fint.

LINA FRIDBLOM

VILL DU VETA MER?

Lina Fridblom, temacoach,
Temabos vård- och omsorgsboende Berga i Solna,
lina.fridblom@temabo.se
Besök gärna www.temabo.se

PRIORITERA BLAND BESLUTEN

Mona Riabacke är doktor i risk- och beslutsanalys. Det är uppenbart att hon känner sig triggad av att få prata om beslutsfattande just med deltagarna på Nya perspektiv som genom sina beslut har stora möjligheter att göra skillnad för Värmland i stora viktiga samhällsfrågor.

– Visst finns det en idealbild kring hur vi bör fatta våra beslut. Men sen ställs vi inför verkligheten.

Upp på skärmen kommer den klassiska bilden med två linjer där pilarna i ändarna pekar åt olika håll. Alla i salen vet redan vilken frågan är – och svaret på den. Vilken linje är längst? Lika långa!

– Nej, pilar som i urminnes tider har varit lika långa är inte det den här gången. Det jag ville visa med det här, är vår förmåga att blixtnsabbt tolka synintryck utifrån vår kunskap och våra tidigare erfarenheter. Sedan har vi saken klar för oss. Tror vi.

– Vi är inte programmerade att tänka nytt, vi är programmerade att tänka gammalt och måste lära oss att tänka nytt och att öva på det. Världen förändras så galet snabbt idag. Det som var en sanning igår behöver inte vara sant idag.

Hur ska vi tänka och vilka slutsatser ska vi dra av det vi ser? Hon fortsätter med exempel som skulle kunna vara hämtade från företagavärlden.

– En vd och en economichef diskuterar personalens kompetensutveckling. Economichefen är orolig: Tänk om vi satsar alla dessa pengar på dem och så slutar de hos oss. Vd har ett annat perspektiv: Men, tänk om vi inte satsar alla dessa pengar på dem och de stannar kvar.

Och ett till:

– För länge sen så skickade en brittisk skofirma två av sina bästa säljare till Afrika för att bedöma om kontinenten skulle kunna utgöra en ny marknad med potential. Den ena säljaren ringer nedstämd hem för att rapportera sina iakttagelser – ”Nej, här går ju nästan alla barfota, de använder inte skor”. Den andra säljaren var däremot eld och lågor

– ”Chefen, det här är en guldgruva, nästan ingen har skor, skicka hit allt du har”.

– Vi har alla en tendens att se och höra det vi vill, resten tar form inne i våra huvuden. Vi söker argument som stödjer det vi tror på och bortser från annat. Detta sker både medvetet och omedvetet, och eftersom vi har så mycket information tillgänglig idag så är det en av de största utmaningarna vi har för vårt beslutsfattande. Och vi rådfrågar dessutom dem som vi vet att vi får stöd av.

Så tipset är att:

– Rådfråga också den som inte tycker som du – då får du ett annat perspektiv och sammantaget en bättre helhetsbild av verkligheten.

Det blir inte lättare att fatta beslut med den enorma informationsmängd som finns tillgänglig idag.

– Mängden lagrad digital data ökar lavinartat, för närvarande med 59 procent per år. Och det finns massor av människor som utser sig till experter och som uttalar sig om det mesta. Vilken information ska vi lita på?

– Vi ogillar osäkerhet. Vi samlar på oss massor av info för att känna oss tryggare. Många av oss har blivit informationsberoende. En undersökning visar att över 30 procent av de med en smartphone och mailfunktion i telefonen kollar e-posten redan innan de går upp ur sängen. Det är dock en två år gammal siffra, så det är troligtvis en ännu fler idag.

Mona Riabacke vill dock få fram att vi inte blir bättre beslutsfattare bara för att vi har tillgång till all denna information. För mycket information gör det bara svårare att fatta beslut och gör oss långsammare. Det viktiga är att vi har rätt information.

MONA RIABACKE

- En bra tumregel är - hälften så mycket är ofta dubbelt så bra när det gäller information.

Vissa beslut lägger vi mer energi på än andra. Det är tur eftersom vi faktiskt fattar tusentals beslut varje dag.

- Man kan likna vårt mer avancerade beslutssystem vid ett batteri. Ju mer vi använder det, desto svagare blir det och då tar vårt mer primitiva system över - som bland annat har lättare att se hot och tänka kortsiktigt. Det är viktigt att tänka på, vi måste då och då ta en paus och ladda med ny energi för att fatta mer medvetna beslut.

För att fatta ett riktigt bra beslut tycker hon att vi ska ställa oss frågan "varför?". Kan vi svara på det och blir nöjda med vårt eget svar - då fattar vi också ett mer medvetet beslut och ett mer medvetet beslut är ett bättre beslut.

- Jag vill ge er en uppmaning innan vi skiljs åt. Prioritera era allra viktigaste beslut. Dessa ska ni lägga tid och energi på. Fundera på vilka dessa är, både privat och på jobbet.

VILL DU VETA MER?

Mona Riabacke, filosofie doktor i risk- och beslutsanalys och konsult, Riabacke & Co, www.riabacke.se, mona@riabacke.se

FRAMTIDEN FÖR NYA PERSPEKTIV

– Tack för två mycket inspirerande dagar med nya perspektiv, säger regionråd Stina Höök när hon avslutar årets seminarium. Jag har fått höra många positiva kommentarer redan, och jag hoppas att de gäller för de flesta av er.

I dokumentet Politisk inriktning Nya perspektiv finns en nulägesrapport från var och en av de fyra utmaningarna – Den sårbara familjen, Psykisk hälsa, Riskbruk och riskbeteende samt Äldres hälsa. Dokumentet samlar också de resultatmål som politikerna i styrgruppen är överens om och som varje deltagare nu behöver ta med hem till sin egen organisation och verksamhet.

– Nu får ni alla smälta vad ni har fått höra och vara med om de här två dagarna, och så återkommer vi till hösten med de frågeställningar som gäller Nya perspektivs framtid. Då kommer vi ut till er och vi vill ha en grundlig diskussion.

Hon nämner skolan som en extra stor utmaning just nu. Hur ska vi tillsammans jobba för att fler elever ska klara

grundskolan och även gå ut gymnasiet? Hur ska vi höja kompetensnivån i vårt län?

– En annan aktuell fråga är om och i så fall hur vi ska lyfta in integration som en utmaning i Nya perspektiv, fortsätter Stina Höök. Vem behöver integreras och av vem – vi har ju fått höra om vår allt mer globaliserade värld.

– Så jag vill hälsa er välkomna med i de här spännande och kreativa diskussionerna senare i år.

YVONNE LENNEMYR

” Lyssna på deltagarröster:

BJARNE OLSSON, POLITIKER, REGION VÄRMLAND OCH KRISTINEHAMNS KOMMUN

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig hem från årets Nya perspektiv.

– Årets konferens har haft en blandning mellan bra exempel från både vårt eget län och andra delar av Sverige samt många andra inspel. Vi har fått ta del av många fina exempel på samverkan, vilket också är det Nya Perspektiv handlar om.

– Jag har varit med i detta utvecklingsarbete sedan starten och ser att det hänt en massa sedan dess. Den stora behållningen är samstämmigheten och att kommunerna och landstinget har en gemensam färdriktning

På vilket sätt kommer utvecklingsarbetet inom Nya perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?

– Nya perspektiv är en bra och viktig plattform för det fortsatta arbetet på hemmaplan, där det vi diskuterat i Sunne ska bli verkstad. Speciellt tänker jag på polisens och socialtjänstens samarbete i Södertälje. Tycker också att kulturprojektet vid äldreboendet i Solna låter spännande.

MER KUNSKAP OM NYA PERSPEKTIV

Den sårbara familjen Psykisk hälsa Riskbruk och riskbeteende Äldres hälsa

Politiskt inriktningsdokument (www.regionvarmland.se)

Varje år tas ett uppdaterat dokument med titeln Politisk inriktning Nya perspektiv fram. Innehållet är bland annat ett underlag till de två seminariedagarna i Sunne och kan fungera som styrdokument i kommunerna och landstinget.

- Bakgrund och syfte till Nya perspektiv
- Gemensam inriktning och resultatmål för varje utmaning
- Arbetsgruppernas rapport från det gångna året
- Kommentarer från arbetsgruppernas ordförande
- Historik kring varje utmaning

Aktuellt perspektiv (www.regionvarmland.se)

I det här dokumentet finns en uppföljning till resultatmålen för varje utmaning på länsnivå respektive kommunnivå.

Utmaningarnas bemanning, uppdrag och rapportering

- Respektive utmaning leds av två ordförande, en från kommunerna och en från landstinget.
- Utmaningarnas arbetsgrupper bygger på tvärprofessionell kompetens. De funktioner och personer som ingår i arbetsgruppen bör även ingå i andra funktionsnätverk (till exempel Region Värmlands nätverk för skolchefer, medicinskt ansvariga sjuksköterskor, socialchefer) för att säkerställa informationsspridning och implementering.
- Ordföranden och arbetsgrupp utses av beredningsgruppen, Region Värmland.
- Utmaningarnas uppdrag utgår från inriktning och målsättningar i politiska inriktningsdokumentet för Nya Perspektiv. I uppdraget ingår att identifiera behov av strategiska överenskommelser, utvecklingsinsatser etc. för respektive utmaning samt att ta initiativ till verksamhetsanknutna utvecklingsinsatser.
- För att säkerställa effektivt arbete är det viktigt att andra aktörer och utvecklingsarbeten identifieras samt hur utmaningarnas uppdrag förhåller sig till övriga stödstrukturer eller arbeten. Arbetsgrupperna ska även följa upp och utvärdera gjorda överenskommelser.
- Regelbunden rapportering om aktiviteter och målfyllelse sker till beredningsgruppen.

Förutsättningar för samverkan

” *Lyssna på deltagarröster:*

OLA PERSSON, POLITIKER, REGION VÄRMLAND, SUNNE KOMMUN OCH LANDSTINGET I VÄRMLAND

- Framgångsrik och effektiv samverkan mellan huvudmän kräver såväl ledning och styrning som fungerande struktur. Samverkan kräver prioritering av tid och en gemensam bild om vad som ska uppnås. De övergripande inriktningarna och resultatmålen bidrar till att skapa en tydlighet.
- För de fyra utmaningar som Nya Perspektiv omfattar är samverkansstrukturen i länet väldigt skiftande. Att tydliggöra samverkansstrukturen bidrar till att utveckla samverkan ytterligare, att skapa hållbara samverkansformer som bygger på funktion och mandat, att skapa gemensamma rutiner för kunskapsspridning inom och mellan utmaningarna och inom och mellan huvudmännen.
- De tre utmaningarna Sårbara familjen, Riskbruk och riskbeteende samt Psykisk hälsa har även klara samband med varandras uppdrag. Det krävs ”hängrännor” för att skapa mervärde i de olika utmaningarnas arbete.

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig hem från Nya perspektiv. På vilket sätt kommer arbetet inom Nya perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?

– Jag har varit med vid alla tio tillfällen med Nya perspektiv. Den här gången var vi två vid vårt bord som varit med från början, två var med för första gången. Jag menar att Nya perspektivs budskap är mer känt i kommunerna och landstinget än vi kanske tror.

– Det har delvis skett ett utvecklingsarbete i denna riktning utan att vi varit så medvetna om det. Men det finns mycket kvar att göra. Vi måste hela tiden bli bättre på att ta tillvara på de resurser vi har – och det gör vi bäst tillsammans. Nu är det också viktigt att vi funderar på hur tankesättet ska leva vidare över tid, hur vi bäst tar tillvara den investering som gjorts.

– Nya perspektiv har lärt mig att förstå hela kedjan oavsett vem som är huvudman och att sedan medverka till beslut som tar mer hänsyn till det.

– Idag kan man med hjälp av ny teknik mycket väl känna social samvaro trots avstånd. Vi har till exempel fått höra om det virtuella vådrummet där en patient får prata med sin doktor via Skype och även ta prover på distans. Kvinnan som bodde i glesbygden tyckte att det kändes tryggt. Ett annat intressant exempel på ny teknik inom omsorgen var robotkatten som skänkte glädje hos de äldre på ett särskilt boende.

POLITISK STYRGRUPP MANDATPERIOD 2015-2018

Stina Höök, Region Värmland
Ulric Andersson, Landstinget i Värmland
Sten Fransson, Arvika kommun
Elisabeth Kihlström, Landstinget i Värmland
Ingela Wretling, Karlstads kommun

BEREDNINGSGRUPPEN

För Landstinget i Värmland

Karin Haster, Åsa Wahlén,
Karin Malmqvist, Henrik Svensson

För kommunerna i Värmland

Ann-Katrin Nilsson, Per-Joel Sewelen
Kristina Stejner, Gunilla Öberg

För Region Värmland

Yvonne Lennemyr

